

Periodisk emnerapport EXPHIL03

A. Innledning

Denne rapporten bygger på den forståelse at periodisk evaluering av ex.phil. skal foregå som på andre HF-emner, dvs. i tråd med "Retningslinjer for periodisk evaluering av emne" (jf.

www.hf.uio.no/internt/studier/kvalitetssikring/periodiskevaluering_emner.html).¹ Det er likevel ikke innlysende hva som skulle ligge i dette, all den stund ex.phil. pga. sin størrelse og sin obligatoriske karakter slett ikke er et ordinært HF-emne. Bl.a. på grunn av det sistnevnte, har jeg i det følgende valgt å forholde meg relativt fritt til HFs gjeldende "Mal for periodisk emnerapport".

Forrige større evaluering av det nåværende opplegget EXPHIL03 fant sted våren 2006, og var pålagt av den såkalte "styringsgruppa".² I konklusjonene fra rapporten fra denne evalueringen, kalt "Evaluering av EXPHIL03", blir det påpekt at det for det første bør gjøres noe med formuleringen av såkalte "læringsmål" under emnebeskrivelsen, og at det for det andre synes å være enighet om at pensum er for stort og/eller har for mye vanskelig tekst. (Pensum ble da også redusert f.o.m. høsten 2008 – jf. nedenfor.) Endelig påpekes det at det mangler spesifikke opplysninger om selvstudiumsvarianten, særlig når det gjelder vurdering. Rapporten fra denne evalueringen ble gjennomgått i møtet i styringsgruppa for ex.phil. 30.11.2006.

I februar 2007 ble det dernest oppnevnt en såkalt "Revisjonskomité for ex.phil.", som hadde som mandat å gjennomgå en del punkter som var kommentert i evalueringsrapporten for våren 2006, med sikte på å forslå revisjoner der hvor den fant dette nødvendig. I tillegg til de punktene som allerede er nevnt (læringsmål og pensum), nevnes også lærebøker, vurdering, undervisning, kjønnsperspektiv og naturvitenskapelig perspektiv.

På denne bakgrunn er det naturlig at herværende rapport også sier noe om hvilke revisjoner som da ble foreslått, og om de har hatt den ønskede/tilsiktete virkning (jf. særlig punkt D. nedenfor).

¹ Dette er videre en konsekvens av at dokumentet "Kvalitetssikring av examen philosophicum" av 6. desember 2006 ikke lenger gjelder. Dette er iallfall oppfatningen til Studieleder ved IFIKK, Astrid Lied, hvis vurdering jeg her bygger på.

² "Styringsgruppa" var så vidt jeg har bragt på det rene nedsatt fra sentralt hold ved UiO (av rektoratet v/ den sentrale studiekomité) og eksisterte fram til 2007. Studiedekan ved HF var leder av gruppa.

B. Emnebeskrivelsen

Som et resultat av diskusjoner i revisjonskomitéen og av innspill fra lærerne underveis, ble avsnittene "Kort om emnet" og "Hva lærer du?" under Emnebeskrivelsen for EXPHIL03 endret. Den viktigste endringen ved formuleringene i "Kort om emnet", er kanskje at betydningen av også å diskutere i et kjønnsperspektiv blir trukket frem. Avsnittet lyder nå slik:

"Exphil I forener temaene filosofi- og vitenskapshistorie ved å trekke frem historiske bidrag som er særlig egnet til å belyse vitenskapelig tenkemåtes filosofiske bakgrunn. Studentene blir presentert for tenkere fra sentrale epoker i vår vestlige historie frem til og med vår egen tids vitenskapelige, særlig naturvitenskapelige virkelighetsoppfatning. Bidragene blir også diskutert i et kjønnsperspektiv.

Exphil II gir en systematisk innføring i etikk hvor metaetikk, etiske teorier, anvendt etikk og feministisk etikk blir fremstilt fra et samtidsperspektiv. Studentene blir gjort kjent med dagens etiske teorier og begrunnelsene for disse, samt aktuelle problemstillinger innen anvendt etikk.

I begge hoveddeler blir pensum presentert dels gjennom originaltekster og dels gjennom kommentarlitteratur. I tillegg til en samling obligatoriske originaltekster, vil det foreligge et større utvalg tekster til støtte for oppgaveskriving."

"Hva lærer du" ble endret til det følgende:

"Som et obligatorisk emne for alle programmer ved UiO skal exphil både sørge for at

1. studentene får kunnskap om sentrale trekk ved vitenskapenes felles historiske og systematiske bakgrunn i filosofien, slik at de kan ha grunnlag for å forholde seg reflektert til vitenskapene i dag,
- og at
2. studentene får kunnskap om etikk, slik at de kan ha grunnlag for å reflektere over de etiske problemer de støter på både i universitetssammenheng og i samfunnet forøvrig."³

³ Den gamle formuleringen av "Kort om emnet" var som følger:

"Exphil I forener temaene filosofi- og vitenskapshistorie ved å trekke frem historiske bidrag som er særlig egnet til å belyse den vitenskapelige tenkemåtes historie. Studentene blir presentert for sentrale epoker og tenkere i vår vestlige historie frem til og med vår egen tids naturvitenskapelige virkelighetsoppfatning. Det blir lagt vekt på å vise hvordan verdensbilder har vokst frem og avløst hverandre.

Exphil II gir en systematisk innføring i etikk hvor metaetikk, etiske teorier og anvendt etikk blir fremstilt fra et samtidsperspektiv. Studentene blir gjort kjent med dagens etiske teorier og begrunnelsene for disse, samt en rekke aktuelle problemstillinger innenfor anvendt etikk.

I begge hoveddeler blir pensum presentert dels gjennom kommentarlitteratur og dels gjennom originaltekster. I tillegg til en samling obligatoriske originaltekster, vil det foreligge et større utvalg originaltekster som danner utgangspunkt for oppgaveskriving."

Den gamle formuleringen av "Hva lærer du?" lød som følger:

"Studier av originaltekster skal lære studentene å forholde seg kritisk til sentrale trekk ved vår filosofi og vitenskapshistorie. Gjennom oppgaveskriving skal studentene utvikle evnen til å reflektere over sentrale etiske, filosofiske og vitenskapelige problemstillinger."

Det pågår nå ved ex.phil., i likhet med hva det gjør ved resten av HF-fakultetet, en prosess for å reformulere emnebeskrivelsen ut fra perspektivet om "Intended learning outcomes", dvs. "læringsutbytte". Denne prosessen slutføres i løpet av høsten.

C. Evaluering av gjennomføringen av emnet

Siden dette er første evalueringsrapport siden 2006, betrakter jeg det som nødvendig å starte med å gjengi gjennomføringsdataene for hvert semester f.o.m høst 2006 t.o.m. vår 2009.⁴ Derneft følger hovedpunktene fra studentevalueringen vår 2009, som vil bli sammenlignet med resultatene fra studentevalueringen vår 2006.

1. Kvantitative gjennomføringsdata

Vi starter altså med dataene for høst 2006. Men det kan i den forbindelse være grunn til å bemerke at resultatene for 2005 var temmelig svake, nemlig en gjennomføringsprosent på bare noe over 50%, og det var videre kun ca. 50 % som valgte selvstudiumsvarianten. Man vil nedenfor se at denne situasjonen ble snudd, og at vi forsåvidt i perioden som omfattes av disse datene har fått en utvikling til det bedre.

Føringen av dataene. Når det gjelder føringen av dataene, så er for det første resultatene fra utsatt prøve inkludert. For det andre, kolonnen for seminarvarianten og selvstudiumsvarianten inneholder antall oppmeldte/antall bestått, og i parentes antall bestått i %.⁵ Når det gjelder karakterfordelingen, er ikke denne tatt med, men jeg vil opplyse om at ifølge tilsynssensor skulle karakterfordelingen generelt være uproblematisk (for en mer detaljert vurdering, henviser jeg til hans rapporter).

⁴ Jeg har i det følgende kun trukket sammen hovedpunktene fra gjennomføringsdataene. De fullstendige dataene kan skaffes fra studieadministrasjonen ved IFIKK.

⁵ Det eksisterer også et engelsk ex.phil.-opplegg ved UiO, basert på seminarvarianten. Jeg har ikke funnet det naturlig å slå dataene fra denne sammen med den norske selvstudiumsvarianten. Men i likhet med den sistnevnte, har den en svært høy gjennomføringsprosent.

	Oppmeldt	Fullført	Seminarvar.	Selvstudiumsvar.
Høst 2006	3494	2185 (62,5%)	2182/1764 (ca. 81%)	1310/419 (ca. 32%)
Vår 2007	2082	1112 (53,4%)	961/852 (ca. 89%)	118/257 (ca. 30%)
Høst 2007	2293	1665 (72,6%)	1419/1391 (98%)	874/274 (ca. 31%)
Vår 2008	1463	1007 (68,8%)	869/840 (ca. 97%)	594/167 (ca. 28%)
Høst 2008	2337	1599 (68,4%)	1431/1391 (ca. 97%)	906/208 (ca. 23%)
Vår 2009	1721	1119 (65%)	996/946 (95%)	755/173 (ca. 23%)

Tendenser? Man ser av tallene at gjennomføringsprosenten for selvstudiumsvarianten er svært lav, og faktisk viser en nedadgående tendens de siste semestrene. Dette skyldes bl.a. det store antall kandidater som er oppmeldt, men som ikke møter til eksamen (429 av 906 høsten 2008, 386 av 755 våren 2009, for å nevne de to seneste semestrene). Strykprosenten som sådan for selvstudiumsvarianten (prosenten av de oppmeldte som møter og leverer, men ikke består) er ikke ført opp, men den er uansett for høy, ca 44% høsten 2008 og ca. 41 % våren 2009.

Når det gjelder den svært høye gjennomføringsprosenten for seminarvarianten, kan det nevnes at studentene her har en kvalifiserende prøve, en MC-prøve, som avlegges i slutten av semesteret (mer om denne prøven under punkt D. nedenfor). De som stryker på denne, fjernes fra listen over oppmeldte studenter av studieadministrative grunner, dermed inkluderes ikke disse studentene i gjennomføringsdataene overhodet, hvilket gjør at gjennomføringsprosenten for seminarvarianten nominelt er høyere enn det den reelt er.⁶

Det er vel også grunn til å nevne at når gjennomføringsprosenten totalt, etter å ha hatt en positiv utvikling særlig høsten 2007 og vår 2008, likevel viser en viss negativ utvikling de seneste semestrene (og til tross for reduksjonen av pensum), kan dette også ha å gjøre med at andelen selvstudiumsstudenter i forhold til seminarstudenter blant de oppmeldte har økt (jf. tabellen). (Ser man på dataene fra

⁶ Jeg har fått opplyst at høsten 2008 ble 164 eksamensmeldinger trukket (slettet) av denne grunn, våren 2009 165. Høsten 2006 og våren 2007 ble imidlertid de som ikke besto den kvalifiserende prøven ikke slettet fra listen over oppmeldte studenter, men ble plassert i en egen kategori for resultatstatus, "manglende obligatoriske krav". Det er endringen i føringen av dette som gjør at gjennomføringsprosenten for seminarvarianten øker f.o.m. høsten 2007.

studentundersøkelsen – se neste punkt – er det i 2006 15,8% av svarerne fra selvstudiumsvarianten som oppgir at de tar selvstudiumsvarianten fordi de begynte på seminarvarianten, men falt fra underveis, mens det i 2009-undersøkelsen bare er 6,7% som svarer dette. I 2006 er det 37,5% av svarerne som tar selvstudiumsvarianten fordi de ikke har tid til å følge obligatorisk undervisning, et tall som har økt til 45,3% i 2009-undersøkelsen. Og mens det i 2006 er 15,8% av svarerne som ønsket seminarvarianten, men var for sent ute til å få plass, har dette økt til 18,7% i 2009.)

Virkemidler? Dermed er det bare å tilslutte seg det som på mange måter har vært refrenget i tilsynssensor Eric Browns rapporter de seneste årene: det viktigste virkemidlet for å få gjennomføringsprosenten opp i et høyere leie, er å sluse stadig flere studenter over på seminarvarianten. –Grunnen til at dette likevel ikke har skjedd, vil jeg komme tilbake til nedenfor

2. "Kvalitativ" evaluering (studentevaluering)

Det ble gjennomført en studentevaluering våren 2009 etter Questback-systemet, som var en litt endret versjon av spørreundersøkelsen våren 2006. 406 studenter besvarte undersøkelsen i 2009, mens det i 2006 var noen flere respondenter, 508.⁷ Hvilket i begge tilfeller gir en forholdsvis lav svarprosent, ca. 20%. Gitt den lave svarprosenten, kan det muligens reises spørsmål om hvor representative disse undersøkelsene egentlig er, i den forstand at det kan tenkes at studenter som enten er svært positivt eller svært negativt innstilte vil være overrepresenterte, og at svaralternativene i ulik grad kan fungere ledende.

Læringsmål. Uansett, når det gjelder hovedpunktene i undersøkelsen, er det 43,2% som i 2009 mener at pensum og undervisning har realisert læringsmålet svært bra/bra (46% i 2006).

Pensum. Til påstanden om at pensum er passe stort i antall sider, er 21,8 % uenige, mens 38,5% er enige og 39,7% litt enige. (Dette litt ledende spørsmålet er nytt i 2009-undersøkelsen – i 2006 var spørsmålet ledende i den omvendte retningen. 31,9% var da enige i og 34,9 var litt enige i påstanden om at pensum var for stort, og 33,1% uenige). Til påstanden om at det er lett å gripe den røde tråden i teksten sier 11,1% av respondentene seg enige og 43,8% seg litt enige, mens 45,1% sier seg

⁷ Det ble også gjennomført en spørreundersøkelse våren 2007, men denne hadde – uvisst av hvilken grunn – kun 41 respondenter, så det er ikke urimelig å se bort fra den.

uenige. (Dette spørsmålet var også nytt i 2009-undersøkelsen. I 2006 var 22,6% enige, 38,7% litt enige og 38,7% uenige i påstanden om at det mangler en rød tråd i pensum). 55,4% sier seg enige i at det burde vært mer innføringstekster og mindre originaltekster, mens 24,9% sier seg litt enige og 19,7% uenige i denne påstanden (i 2006 var fordelingen henholdsvis 42,5, 35,5 og 22%). –Uansett tilsier kanskje dette at antallet originaltekster stadig er for høyt, og at pensum kunne ha lagt enda mer vekt på sammenhengene.

Undervisning. Når det gjelder undervisningen er 41,4% enige eller litt enige i at seminarundervisningen har vært engasjerende, mens 43,8% er uenige (tallene fra 2006 var 47,7% og 32,5%), mens 69% er enige eller litt enige i at forelesningene har vært engasjerende, og 19,1% er uenige (i 2006 var tallene henholdsvis 51,6% og 31%). 65,5% sier seg enige eller litt enige i at forelesningene er et vesentlig supplement til seminarundervisningen, mens 14,1% er uenige (i 2006 var tallene henholdsvis 57,4% og 14,7%). –At det ser ut til å være en markant forskjell i vurderingen av disse to undervisningsformene, kan muligens skyldes at studentpresentasjoner er en viktig del av seminarundervisningen, men at en del av lærestoffet av studentene kan oppleves som i vanskeligste laget for slike presentasjoner.⁸ Her blir muligens konklusjonen stadig den samme som den som ble trukket i "Evaluering av EXPHIL03": "Seminarundervisninga fungerer stort sett bra, men der er eit forbedringspotensiale."

Når det gjelder undervisningstiden, synes 56,6% av respondentene at undervisningen har dekket emnets innhold enten svært bra eller bra, mens 10,8% mener den har dekket emnets innhold dårlig eller svært dårlig (tallene fra 2006 var her henholdsvis 54,2% og 10,5%). 66,9% mener det ikke har vært brukt for lite undervisningstid på Exphil 1 (filosofi- og vitenskapshistorie), og 63,1% mener det ikke har vært brukt for lite undervisningstid på Exphil 2 (etikk) – men disse tallene må sees i sammenheng med at over 10% oppgir at de ikke har fulgt undervisningen (tallene fra 2006 var henholdsvis 65,5%, 62,9% og over 10%%).

Veiledning. Når det gjelder spørsmålet "Hva syns du om veiledningen du har fått", oppgir ca. 20% at de ikke har benyttet seg av veiledning. Tar vi hensyn til dette, vil det være 44,6% av de svarende som faktisk har mottatt veiledning som mener at

⁸ I undersøkelser foretatt av enkelte lærere i sine grupper har det fremkommet at studentene mener å ha lært mye ved å skulle presentere selv, men ikke lært så mye når andre studenter har hatt presentasjoner. Derfor tenker de at de ville hatt mer utbytte av å høre på lærer.

den er svært bra eller bra, 28,75% som mener at den er verken bra eller dårlig, og 24,13% at den er dårlig eller svært dårlig, omtrent de samme tall som i 2006-undersøkelsen.

Tidsbruk og tilfredshet. Tallene for studentenes egen bruk av tid til studiet er imidlertid stadig lite oppmuntrende: 57,6% oppgir at de brukte mindre enn 5 timer i uka i første del av semesteret, 54,1% ga samme svar om andre del av semesteret (men antallet av de som brukte mellom 10 og 15 timer i uka steg forsåvidt fra 5,2% til 8,5% fra første til annen del...). Dette til tross for at 48,4% synes at filosofi er interessant, mot 51,6% som ikke synes dette, eller er likegyldige (i 2006 var tallene henholdsvis 52,6% og 47,4%). Alt i alt er 64,7% fra svært godt til middels fornøyd med exphil-emnet, mens 35,3% er fra lite fornøyd til svært lite fornøyd (tallene fra 2006 var henholdsvis 68,1% og 31,8%). –Og her kan man vel stadig si, slik det også ble uttrykt i "Evaluering av EXPHIL03", at det slett ikke er dårlig at en såvidt stor andel av studentene er fra middels til svært godt fornøyd med exphil, som tross alt er et fag og et emne som er obligatorisk og ikke selvvalgt...

Konklusjon? Som man ser, viser ikke resultatene fra spørreundersøkelsen i 2009 (som det altså kun er gjengitt noen hovedpunkter fra ovenfor) noen drastiske endringer fra 2006. Det er imidlertid grunn til å bemerke at da evalueringsrapporten fra våren 2006 ble fremlagt for "styringsgruppa" i møtet 30.11.2006, ble det etterlyst en separat studentevaluering for selvstudiumsvarianten, i forlengelsen av en tidligere anbefaling fra styringsgruppens side om at jevnlig studentevalueringer her er nødvendige for å kartlegge mulige årsaker til den høye frafalls- og strykprosenten. I rapporten fra "revisjonskomiteen" våren 2007 hevdes det at en spørreundersøkelse for og intervjuer av selvstudiumsstudenter er på trappene, men det er uvisst om noe slikt er blitt gjennomført. Studentevalueringen våren 2009 stiller uansett neppe tilstrekkelig spesifikke spørsmål om selvstudiumsvarianten til de som har fulgt denne. Så her er det stadig noe som kan og bør gjøres.

D. Grep som er blitt gjort i perioden for å forbedre emnet

Revisjonskomiteen. Jeg har allerede nevnt at den såkalte "revisjonskomiteen" våren 2007 endret formuleringene "Kort om emnet" og "Hva lærer du?" (jf. pkt. B ovenfor). Revisjonskomiteen foretok videre en forenkling og reduksjon av pensum fra ca. 700 sider til ca. 550 læreboksider. Nye utgaver av

lærebøkene ble publisert høsten 2008. Der er originaltekster og sekundærartikler i Exphil 1 samlet i ett bind, og et tynnere bind dekker etikkpensum (tidligere var det tre bind med lærebøker). Men som vi har sett under pkt. C1 over, til tross for reduksjonen av pensum har ikke gjennomstrømningsprosenten økt de to siste semestrene.⁹

Andre tiltak:

Vurdering. Når det gjelder vurdering, har MC-prøven (en kvalifiserende prøve som skal teste studentens breddekunnskaper) blitt forenklet og lagt inn i den enkelte seminargruppe fra og med høsten 2007 – noe som fører til betydelige økonomiske besparinger. I tillegg er MC-spørsmålene blitt gjennomgått og kvalitetssikret. Det samme gjelder for øvrig den sentrale poolen med oppgaver til semesteroppgaveskriving. Og ved utarbeidelsen av oppgaver til skoleeksamen for selvstudiumsvarianten er det i større grad blitt lagt vekt på at oppgavene må kreve lesing av pensumtekstene, og ikke skal kunne besvares ut fra repetisjonsoversikter alene.

Våren 2007 ble det videre, i forbindelse med overgangen til ensensorsordningen, avholdt et lærermøte hvor man bl.a. diskuterte karakterskalaen og bruken av den. Lærerne sensurerte også et knippe oppgaver på forhånd og eventuelle avvik fra felles karaktersetting ble diskutert. Et slikt "kalibreringsmøte" bør nok gjentas om ikke alt for lenge.

Undervisning. Høsten 2008 ble det gjort vedtak om å fjerne tilleggsforelesningene for selvstudiumsvarianten (2 forelesningstimer ekstra pr. uke) fra og med våren 2009. Begrunnelsen var at man i stedet ville bruke ressursene til å opprette flere seminargrupper (jf. også tilsynssensors anbefalinger). Da undervisningen for høsten 2009 ble planlagt, var ikke eksamensdataene for våren klare ennå, så ordningen er blitt prolongert ytterligere ett semester før man vil ta stilling til om tilleggsforelesningene bør gjenopprettes eller ei.

E. Forslag til tiltak for å forbedre emnet

Som nevnt over, har andelen av selvstudiumsstudenter i forhold til seminarstudenter økt de siste par semestrene, helt motsatt det anbefalte tiltak for å øke

⁹ Dette kan imidlertid gis en alternativ forklaring: Som vi har sett, har andelen selvstudiumsvariantstudenter økt på bekostning av seminarstudenter. Kanskje ville utviklingen i gjennomstrømningen ha vært enda mer negativ uten denne revisjonen av pensum?

gjennomstrømningen: Å sluse flere studenter inn på seminarvarianten. Dette skyldes bl.a. manglende ressurser i form av dårlig økonomi og for få faste lærere.¹⁰ De utilstrekkelige ressursene gjør også at studenttallet på seminargruppene blir i høyeste laget: Det er ikke uvanlig med grupper på 30 deltakere, mens normen jo er maksimalt 25.

Det er fare for at denne negative utviklingen vil fortsette: Mens man våren 2009 så seg i stand til også å tilby enkeltemnestudenter plass i grupper med ledig kapasitet, er antall seminargrupper høsten 2009 redusert i forhold til vårsemesteret, og det er kun programstudenter som har fått tilbud om seminarundervisning. Denne reduksjonen i undervisningstilbud er svært beklagelig. –Jeg minner om at opplegget EXPHIL03 er *basert på* seminarundervisning og skriving av semesteroppgave, og at selvstudiumsvarianten i utgangspunktet kun var ment å være en nødløsning for de som av ulike grunner ikke hadde anledning til å følge seminarundervisningen.

Hvis det fortsatt skal være slik at et stort antall studenter skal ta selvstudiumsvarianten, er det kanskje på tide å vurdere om denne krever et endret opplegg. Men dette vil altså ikke være i tråd med EXPHIL03's intensjon. Snarere er det nødvendig at ex.phil., som et felles universitetsanliggende og obligatorisk emne får tilstrekkelige ressurser til å gi et faglig forsvarlig undervisningstilbud.

31. august 2009

Emnekoordinator/faglig ansvarlig: Ragnar Braastad Myklebust

¹⁰ Forrige dekanat ved HF hadde pussig nok regnet seg frem til at det var "overtallighet" ved ex.phil., og flere møter ble avholdt i 2005 og 2006 for å diskutere hvordan disse – ikke eksisterende – "overskytende ressursene" skulle utnyttes. –Nå er det endelig underveis en prosess med nye filosofitilsetninger ved IFIKK, men disse vil bare i begrenset grad løse ex.phil.s problemer.